



SAHLGRENSKA AKADEMIN  
INSTITUTIONEN FÖR NEUROVETENSKAP  
OCH FYSIOLOGI ARBETSTERAPI

# Uppkopplad Arbetsterapi

En fenomenografisk studie om arbetsterapeuters uppfattning av användandet av sociala medier inom rehabilitering.

**Författare: Teis Løyche & John Johnsson**

---

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet
Kurs: arbetsterapi	ARB341 Självständigt arbete i
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2020

Handledare: Lena Bergqvist  
Med Dr, leg arbetsterapeut

Examinator: Isabelle Andersson Hammar  
Med Dr, leg arbetsterapeut

## Sammanfattning

Examensarbete: 15 hp

Program: Arbetsterapeutprogrammet 180 hp

Kurs: ARB341 Självständigt arbete i  
arbetsterapi

Nivå: Grundnivå

Termin/År: VT 2020

Handledare: Lena Bergqvist  
Med Dr, leg arbetsterapeut

Examinator: Isabelle Andersson Hammar  
Med Dr, leg arbetsterapeut

Nyckelord: Aktiviteter i dagliga livet, internet, kvalitativ forskning

---

### Bakgrund

Användning av sociala medier är en allt mer vanlig förekomst i dagens samhälle. Många gånger utgör sociala medier en stor del av en persons sociala liv och vanemönster. Det finns ett antal studier gjorda på sociala medier som aktivitet, till exempel hur användningen och tillgången till sociala medier ser ut för människor med olika typer av funktionsnedsättningar. Det finns även studier på hur arbetsterapeuter kan agera för att möjliggöra eller strypa tillgången till sociala medier baserat på etiska frågeställningar. Användandet av sociala medier inom arbetsterapeutisk praxis är dock något av en nyhet. En studie kring hur

arbetsterapeuter uppfattar fenomenet att använda sociala medier i samband med rehabilitering är därför motiverad.

## Syfte

Syftet med den här studien var att undersöka hur arbetsterapeuter uppfattar fenomenet att använda sociala medier inom rehabilitering.

## Metod

Studien hade en kvalitativ design med fenomenografisk ansats.

## Resultat

Resultatet visade på en bred variation av uppfattningar, bestående av fyra olika uppfattningskategorier angående sociala medier inom rehabilitering som belyser hur sociala medier kan användas inom rehabilitering, vilka problem som föreligger och hur professionen kan behöva hålla sig uppdaterad med de aktivitetsmönster som är aktuella i samhället.

## Slutsats

Förhoppningen är att studien ska kunna användas som ett bidrag till förståelsen av hur arbetsterapeuter uppfattar användning av sociala medier inom rehabilitering.

# Abstract

Thesis:	15 hp
Program:	Occupational Therapy Program 180 hp
Course:	ARB341 Bachelor Thesis in Occupational Therapy
Level:	First cycle
Semester/Year:	ST 2020
Supervisor:	Lena Bergqvist Ph.D. Reg. Occupational therapist
Examiner:	Isabelle Andersson Hammar Ph.D. Reg. Occupational therapist

Keywords: Activities of daily living, internet, qualitative research

---

## Background

The use of social media is becoming more and more commonplace in today's society. It often constitutes a large part of an individual's social life and daily habits. There are a number of studies made on social media as an occupation, for example how different people use and get access to social media despite functional disability. Studies have also been made on how occupational therapists can act to enable or shut off access to social media for clients based on ethical considerations. However, the use of social media in occupational therapy practice seems to be something of a novelty. A study of how occupational therapists perceive the phenomenon of using social media in rehabilitation is therefore warranted.

## Aim

The aim of this study was to examine occupational therapists' perception of the phenomenon social media in rehabilitation.

## Method

This study was based on a qualitative design with a phenomenographic method.

## Result

The result shows a broad variation of perceptions, consisting of four categories regarding the use of social media in rehabilitation, based on how social media can be used within rehabilitation, which problems that can arise and how occupational therapists need to stay updated with the activity patterns that are commonplace in current society.

## Conclusion

Hopefully this study will be useable as a contribution to the understanding of how occupational therapists perceive the use of social media in rehabilitation.

# Innehållsförteckning

Bakgrund.....	1
Syfte.....	4
Metod.....	4
Urval.....	4
Datainsamling.....	4
Material.....	5
Databearbetning.....	5
Etiska överväganden.....	6
Resultat.....	7
Icke interaktiv.....	7
Interaktiv.....	8
Kan vara problematiskt.....	9
Vardagsaktivitet som behöver beaktas.....	11
Diskussion.....	12
Resultatdiskussion.....	12
Metoddiskussion.....	14
Konklusion.....	17
Referenser.....	18

## Bakgrund

Sociala medier kan definieras som en interaktiv, internetbaserad kommunikationsteknologi som möjliggör att vem som helst kan publicera sig, kommentera, och bilda kommitteter kring gemensamma intressen på nätet (1). Sociala medier kan skiljas från massmedia eftersom innehållet produceras av användarna själva (2). Sociala medier innefattar en stor mängd olika plattformar såsom Facebook, Twitter och YouTube, där användare kan dela och utbyta tankar, länkar, åsikter och information, samt utgör idag en allt större del av människors vardagsrutin och kan många gånger vara en stor del av en persons sociala aktivitetsmönster (3). I en amerikansk studie (4) från 2019 identifierades att relevansen för interventioner relaterat till användning av konsument-teknologi, däribland sociala medier, ökat markant under de senaste åren. Man kunde visa att mer än 75% av befolkningen, oberoende av etnisk- eller klassmässig tillhörighet, hade tillgång till en smart telefon. Frågan om överförbarhet till en svensk kontext ansågs som god då det i grova drag är tal om socialt och ekonomiskt jämförbara länder. Alltjämnt ett signifikant antal av den totala populationen måhända inte använder sociala medier; har relevansen för att inkludera detta som en viktig social aktivitet i rehabiliteringssammanhang, (förutsatt att patienten är en användare) utan tvivel ökat under de senaste åren (4).

Hur blev sociala medier då relevant att studera i relation till arbetsterapeutisk praxis? Genom att studera sociala medier genom begreppet "doing, being, belonging, becoming" (5) kunde detta tydliggöras. Wilcock (5) beskriver att "doing" utgör allt som vi gör, med grundantagandet att människan till naturen är en aktiv varelse som kan uppskatta att göra något för görandets skull. "Being" utgör möjligheten i aktivitet att kunna ge uttryck för sin egen personlighet, att vara i sin roll, att uppnå en känsla av tillfredställelse i nuet. "Belonging" är en känsla av tillhörighet genom görande, exempelvis att jag deltar i en aktivitet som människor jag känner också deltar i. "Becoming" är en aspekt som bygger vidare på de tre förstnämnda och beskriver hur vi genom meningsfull aktivitet också utvecklas, i oss själva och gentemot andra genom vårt görande. Sociala medier är en aktivitet som många människor är beroende av för aktivt deltagande i socialt liv ("Belonging"), det är en aktivitet som man kan utföra för sin egen skull ("Doing"). Sociala medier kan också ses som något man lär sig använda, en nivå av social interaktion man lär sig bemästra successivt genom skapande av eget innehåll och ökat deltagande. Kort sagt något man blir duktig på och kan ge uttryck för sin personlighet igenom ("Becoming"). Om ens aktivitet på sociala medier är tillräckligt utmanande eller spännande i förhållande till ens förmåga kan man också utan svårighet föreställa sig att det bidrar till en känsla av välmående i nuet: en känsla av välmående i att få vara i, eller uppfylla sin roll ("being").

Den arbetsterapeutiska teoretiska referensramen Model of Human Occupation (MOHO) (6) och processmodellen Occupational Therapy Intervention Process Model (OTIPM) (7) har fungerat som teoretisk grund för studien. Den centrala utgångspunkten i MOHO är synen på människan som en aktiv varelse, och aspekter såsom vanor, rutiner, värderingar, och aktivitetsutförande kopplas till den fysiska samt sociala miljön som människan befinner sig i (6). Beroende på patientens behov av insatser kan olika typer av interventioner genomföras enligt processmodellen OTIPM. De kan vara av utbildande karaktär, där patienten utbildas på ett område för att förbättra sitt utförande av en aktivitet.

Det kan också handla om restorativa åtgärder som fokuserar på att återställa en viss förmåga. Aktivitetsträning, där personen tränas i aktivitet genom att utföra den aktivitet som avses förbättras. Det kan också handla om en kompenserade intervention som på olika sätt avser att kompensera för en fysisk eller kognitiv nedsättning som påverkar patientens utförande (7).

I flertalet studier kunde exempel på användning av sociala medier identifieras. Sociala medier inom rehabilitering användes huvudsakligen som antingen utbildande intervention eller som aktivitetsträning (8). Man kunde, till exempel, ha behov av utbildande insatser i att lära sig använda sociala medier för att bibehålla/återskapa sociala kontakter. Detta kunde till exempel gälla äldre personer med begränsade erfarenheter av internetanvändning. Där de upplever exkludering, minskad delaktighet i sociala sammanhang och ensamhet när den internetbaserade teknologins snabba utveckling överstigit deras kunskaper (8). I annat fall kunde det handla om aktivitetsträning, vilket till exempel innebär att sociala medier används för att öva social förmåga eller möjliggöra kommunikation för människor med särskilda funktionshinder (8). I översikt av litteraturen hade fenomenet med andra ord olika tillämpningsområden och betydelser. Hemsley m.fl (9) beskriver arbetsterapeutens roll som "portvakt" som kan tillgängliggöra eller strypa tillgången till sociala medier beroende på vilka risker och fördelar olika arbetsterapeuter identifierar i relation till patientens rehabilitering. En grundtes här är att sociala medier kan fungera som ett medel för att främja meningsfullt socialt och medborgerligt liv och deltagande för personer med hjärnskador (9).

Arbetsterapeuter som tränat patienter i användning av social media identifierar dels svårigheter i förhållande till det stora marknadsutbudet: Som det beskrevs i artikeln av Hemsley m.fl (9) finns det så många appar att använda att arbetsterapeuterna känner sig "till sjöss"; användningen av sociala medier ställer krav på att arbetsterapeuten är förtrogen med de sociala medier de använder i rehabiliteringen, vilket snarast förutsätter att arbetsterapeuten själv är en användare av just det specifika sociala medie patienten vill använda. Något som kan bli ett problem i förhållande till klientcentrerat arbete, då denne kanske sedan tidigare är förtrogen med ett medie som arbetsterapeuten inte känner till (9).

Eftersom sociala medier är offentliga plattformar kan detta leda till särskilda etiska frågeställningar. Arbetsterapeuter i en studie (3) som instruerat patienter i användning av sociala medier och olika spel på sociala medier upplever i samband med detta en komplexitet kring patienters säkerhet och privatliv. Det vill säga att bibehålla konfidentialitet mellan patient och arbetsterapeut när man kommunicerar via nätet, och hur man som arbetsterapeut kan kontrollera hur mycket och vilken information som delas offentligt (3).

Arbetsterapeuterna understryker samtidigt potentialen som sociala medier har som intervention eftersom det är en teknologi som främjar möjligheterna till ett socialt liv. Det ger människor med kognitiva och/eller fysiska nedsättningar en möjlighet att få kontakt med och dela erfarenheter med människor i samma eller liknande situationer, samt delta i aktiviteter över internet som jämlikar i en miljö där deras nedsättningar inte är uppenbara för andra. Utan stressen att känna sig utanför eller att inte passa in (3). Vidare har det visat sig att en dominerande klinisk försiktighet kan skönjas, där man hellre tar det säkra före det osäkra och anser att användning av social media kan implementeras för tidigt i rehabilitering och därmed leda till ett nederlag för patienten om det inte fungerar. Å andra sidan har det visat sig att en vanligt förekommande syn är att restriktioner för patienter inte är svaret på en fungerande rehabilitering och att arbetsterapeuten borde fungera mer som en stödjare än en "hindrare", då



det gäller att ta hänsyn till patientens vilja och vanor och utförandesammanhang (9).

En annan artikel tog upp frågan om potentialen av sociala medier inom rehabilitering och hur man kan förhålla sig till det som arbetsterapeut från ett annat perspektiv; där facebookgrupper använts som komplement till en interventionsgrupp (10). Det vill säga mer som ett kontaktverktyg mellan medlemmarna och arbetsterapeuten (gruppledaren) vid sidan om själva rehabiliteringsprogrammet. I denna studie visade sig att interventionsgruppen (som använde facebookgruppen som medium inom gruppen), visat bättre resultat på behandlingen än den kontrollgrupp som genomgått samma rehabiliteringsprogram, utan en kompletterande facebookgrupp. I en annan studie (11) användes specialutvecklade spel på sociala medier, designade för att öka kunskapen om mental ohälsa, som en interaktiv metod för att öka patienters hälsolitteracitet samt minska stigma. Resultatet visade på en signifikant ökning i hälsolitteracitet till följd av interventionen, men i artikeln identifierades ett stort gap i forskning kring användandet av internetbaserade interventioner.

Studier (8, 9, 10, 11) visade att potentialen hos- och den samhällseliga relevansen för sociala medier att fungera som en understödande, såväl som en central del i rehabilitering kan anses som hög. Det nuvarande forskningsläget hade emellertid kunnat konstatera att studier kring sociala medier som intervention till stor del var av experimentell natur och konstituerade något av en nyhet i hälso- och sjukvårdspraxis. Det framkom även att studier som behandlar arbetsterapeuters inställning till att använda sociala medier inom rehabilitering är mycket begränsade. De studier (8, 9, 10, 11) som finns behandlar frågor om problem respektive nytta vid användandet av sociala medier i specifika interventioner, samt dess relevans och potential för patientens utveckling. Sammantaget visade det nuvarande kunskapsläget på ett stort gap mellan kännedom om sociala medier som en vardagsaktivitet och hur de kan användas som intervention inom arbetsterapi. Arbetsterapeuters uppfattning av att använda sociala medier i praxis, hamnar mestadels i sidovagn eller lämnas som öppen fråga. Därför var en översikt av arbetsterapeuters uppfattning av att använda sociala medier inom rehabilitering, sett till potential och etiska överväganden, av intresse för att utröna på vilket sätt man bäst kan förstå fenomenet.

## **Syfte**

Syftet med studien var att undersöka arbetsterapeuters uppfattning av fenomenet att använda sociala medier inom rehabilitering.

## Metod

### *Metodval*

Denna studie hade en kvalitativ design med fenomenografisk ansats. Den kvalitativa designen användes eftersom den lämpar sig till att studera människors subjektiva uppfattningar, där varken kvantifierbar data eller data som på förhand kunde rangordnas behandlades. Med en kvalitativ design kunde mer abstrakta frågor och begrepp angripas och det gav möjlighet att skapa en holistisk bild av det som studerades, i detta fall arbetsterapeuters uppfattning av att använda sociala medier inom rehabilitering. De olika uppfattningarna tillsammans gav ett utfall bestående av flera delar vilka tillsammans bildade helheten (12). På detta sätt kunde en sammansatt bild och en djupare förståelse uppnås av det studerade.

Den fenomenografiska metoden syftar till att hitta och systematisera hur människor tolkar, uppfattar och förstår olika specifika aspekter av verkligheten (12), i detta fall det specifika fenomenet arbetsterapeuters uppfattning av att använda sociala medier inom rehabilitering. Systematiseringen syftar till att kunna beskriva hur de olika uppfattningarna relaterar till varandra (12). Marton (13) gör en tydlig distinktion mellan vad han kallar för "första- och andra ordningens perspektiv", där första ordningen innefattar forskning kring vad ett fenomen "faktiskt är", medan forskaren genom "andra ordningens perspektiv" istället intresserar sig för hur ett fenomen uppfattas av människor.

Inom fenomenografin studeras andra ordningens perspektiv, med ursprung i pedagogisk forskning, där det huvudsakliga studieområdet för denna metod är att hitta pedagogiskt betydelsefulla skillnader mellan olika uppfattningar av ett fenomen, men det kan också handla om att kartlägga kunskapsläget och intresset för ett visst fenomen inom ett visst område (12).

Möjligheten att urskilja olika personers perspektiv av samma fenomen och bildandet av ett utfallsrum som kan beskriva helheten och de olika uppfattningarnas inbördes relationer gav ett både rikt, nyanserat och översiktligt resultat.

### *Urval*

Deltagarna i denna studie utgjordes av 6 yrkesverksamma arbetsterapeuter som vid intervjutillfället var anställda på någon typ av vårdverksamhet i Göteborg. Samtliga intervjudeltagare var kvinnor. Inklusionskriterierna var att intervjupersonerna skulle vara yrkesverksamma arbetsterapeuter, samt att de varit verksamma som arbetsterapeuter sedan minst ett år tillbaka. Intervjupersonerna skulle arbeta med rehabilitering i direkt kontakt med patienter, samt ha använt eller använda någon form av sociala medier själva. Exklusionskriterier bestod i om arbetsterapeuten själv inte var social medie-användare. Författarna strävade efter att skapa en variation mellan deltagarna gällande kön och ålder för att få en så bred bild som möjligt av hur fenomenet kunde uppfattas och förstås. Det handlade alltså om ett strategiskt urval (12).

### *Datinsamling*

Informationsbrev skickades till enhetschefer inom ett antal utvalda verksamheter i Göteborg, för att därefter via enhetscheferna vidarebefordras till arbetsterapeuter i verksamheten. Olika verksamheter valdes ut för att uppnå så stor variation som möjligt mellan

verksamhetsområden, såsom psykiatrisk och ortopedisk verksamhet. De arbetsterapeuter som godkände att bli kontaktade fick skriftlig information om studiens syfte samt om vad deltagande i studien skulle innebära. När arbetsterapeuterna erhållit information om studien kom skriftligt samtycke via formulär att tas in från de arbetsterapeuter som önskade delta i studien innan intervjuerna påbörjades. Intervjuerna kom att genomföras ansikte mot ansikte i semi-strukturerad form med inledande demografiska frågor kring deras ålder, yrkesverksamma tid och vilken roll de hade i rehabiliteringsarbetet. Därefter utgick intervjuerna från fyra öppna frågor relaterade till studiens syfte. Frågorna formulerades på följande vis, och ställdes i följande ordning: *“Kan du berätta vad din uppfattning av sociala medier är?”*, *“Anser du att sociala medier kan användas inom rehabilitering, i så fall hur?”*, *“Vilka fördelar respektive nackdelar kan du se med att använda sociala medier inom rehabilitering?”* samt *“Vad för etiska frågeställningar tror du kan vara relevanta vid användandet av sociala medier inom rehabilitering?”*

Intervjupersonen fick reflektera fritt kring varje fråga, varpå följdfrågor såsom *“skulle du kunna fördjupa det?”* ställdes vid behov för att säkerhetsställa att svaren blev så uttömmande som möjligt. Intervjuerna varade mellan 40 - 60 minuter. Intervjuerna spelades in på ljudfil, och materialet hanterades konfidentiellt. Endast författarna och handledaren hade tillgång till ljudfilerna. Intervjuerna genomfördes med båda författarna närvarande för att omväxlande leda intervju och ta anteckningar varannan intervju. Intervjun kunde med fördel utföras på den verksamhet där arbetsterapeuten i fråga var verksam, då detta utgjorde intervjupersonens yrkesverksamma kontext. Två av intervjuerna genomfördes emellertid via videosamtal.

### *Material*

Materialet bestod av 6 stycken transkriberade semistrukturerade intervjuer, totalt omfattande 120 sidor transkriberat material.

### *Databearbetning*

Analysen genomfördes utifrån en fenomenografisk textanalys enligt Sjöström och Dahlgren (14) av det transkriberade intervjumaterialet. Dessa kom att överlappa varandra men processen kan översiktligt beskrivas genom sju olika steg.

Det första steget innefattade en öppen genomläsning av hela materialet, där båda författarna, på var sitt håll, läste igenom varje intervju för att göra sig bekanta med materialet i sin helhet. Genom det andra steget i analysen sammanställs svaren från alla respondenter, genom gemensamt arbete av författarna, på varje specifik fråga för att genom diskussion av materialet identifiera de mest signifikanta beståndsdelarna i svaren från varje intervjuperson. Det tredje steget i analysprocessen handlade om att reducera svaren för att utröna centrala delar av längre svar eller dialoger, detta krävde att författarna gjorde sig överens med hur reduceringen skulle se ut för att skapa enhetlighet i utformningen. Det fjärde steget innebar en preliminär kategorisering av liknande svar, detta gjordes gemensamt genom en tankekarta som skapade olika kategorier utifrån likheter och skillnader. Det femte steget innebar en preliminär jämförelse av svarskategorierna i vilken författarna sökte upprätta gränser mellan dessa. I detta steg kom indelningen av de preliminära grupperna att revideras flera gånger och löpte i stort sett parallellt med namngivningen av kategorierna i nästa steg. I sjätte steget

namngavs kategorierna för att understryka deras essens, detta innebar en abstraktifiering av kategoriernas innehåll vilket gjordes gemensamt genom dialog. I det sjunde och sista steget upprättades en utförlig beskrivning av kategoriernas karaktär: tydliga likheter och skillnader mellan de olika kategorierna (14). Dessa likheter och skillnader i olika uppfattningar av ett specifikt fenomen bildar vad som inom fenomenografin kallas för ”utfallsrummet”. Tanken med utfallsrummets struktur är att de olika sätten att uppfatta fenomenet har en logisk koppling till varandra (15). Detta utfallsrum presenterades sedermera i studiens resultat som sammanställdes av båda författarna. Dess slutgiltiga formulering föregicks av mycken debatt och utgjorde således den konsensus som uppnåts utifrån materialet.

### *Etiska Överväganden*

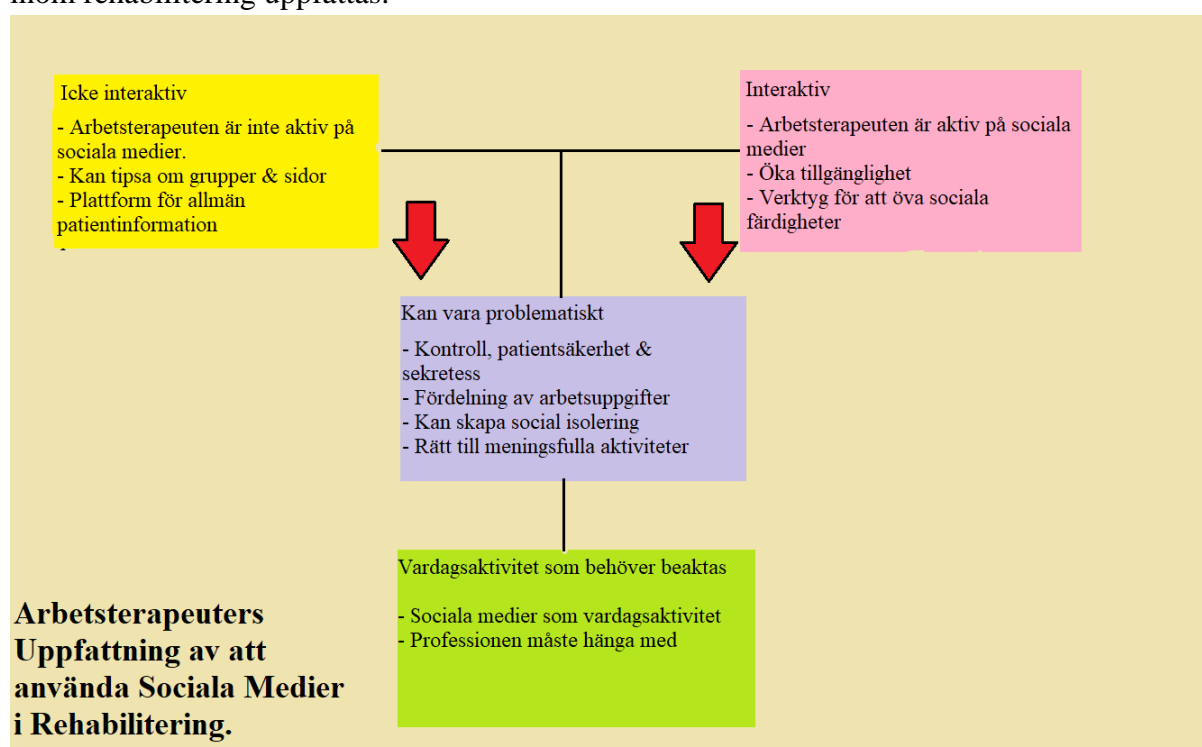
Etiska överväganden kom inte bara att figurera externt på undersökningsområdet i denna studie utan gjordes också internt. Då författarna hade att göra med intervjupersoner som skulle ha möjlighet att så öppet och konfidentiellt som möjligt uttrycka åsikter och tankar kring ett visst fenomen i relation till sitt yrke och sin arbetsplats, blev hanteringen av denna data en central etisk fråga.

Intervjupersonernas berättelser skulle exempelvis inte kunna röjas för medarbetare eller överordnade i verksamheten då dessa kanske kunde utgöra kritik mot verksamheten som intervjupersonen inte kunde uttala i den eventuella maktstrukturen på sin arbetsplats. Det insamlade intervjumaterialet kom att hanteras och förvaras på låsbar dator under tiden det bearbetades, vilket intervjupersonerna gjordes införstådda kring. Intervjupersonerna gav sitt fulla medgivande att medverka i studien och informerades om att de när som helst kunde avbryta sitt deltagande utan vidare förklaring.

I övrigt utgjorde populationen en legitimerad profession med rang och ansvarsställning inom hälso- och sjukvården och föll därmed inte inom ramarna för en utsatt grupp där särskilda förhållningssätt och betänkligheter kunnat göra sig gällande, vilket kunde ses som en fördel avseende risk och nytta.

## Resultat

Analysen av det insamlade materialet resulterade i ett utfallsrum med fyra kategorier som beskriver arbetsterapeuternas uppfattningar av fenomenet att använda sociala medier inom rehabilitering. Varje kategori utgörs av ett antal aspekter, baserat på intervjupersonernas svar, som sammanfattas enligt figuren (se figur 1). Relationen mellan kategorierna är inte personbundna, detta betyder att en intervjuperson kan ha en bredd av uppfattningar om fenomenet som representeras i fler än en kategori. Resultatet visar därmed inte bara på skilda uppfattningar mellan olika arbetsterapeuter inom olika verksamheter och i olika åldrar, utan även på en variation av olika uppfattningar som kontrasterar varandra hos enskilda arbetsterapeuter. För att närmare förstå kategoriernas utformning och relation till varandra behöver en kontrastiv jämförelse göras för att skapa en helhetsbild av hur sociala medier inom rehabilitering uppfattas.



Figur 1. En överskådlig modell för hur olika arbetsterapeuters uppfattningar om sociala medier bildar ett mönster där sociala mediers uppfattade potential inom rehabilitering vägs mot dess uppfattade problematik och synen på sociala medier som vardagsaktivitet.

### *Icke Interaktiv*

Denna kategori utgörs av uppfattningar där *arbetsterapeuten inte är aktiv* och interagerar med patienter på sociala medier, arbetsterapeuten arbetar enligt denna uppfattning på ett icke-interaktivt sätt. Intervjupersonerna beskriver hur de indirekt kan arbeta med sociala medier genom att *tipsa patienter om sociala medier* för särskilda ändamål, såsom att hitta likasinnade människor och knyta kontakter för att med andra dela med sig av tips och erfarenheter av en funktionsnedsättning eller en sjukdom:

*“Ja, så som vi använder det idag det är ju att vi hänvisar till sociala medier så som finns om de vill ha kontakt med någon... person i samma ålder eller liknande så kan vi hänvisa att... kolla på Facebook i de här olika trådarna som finns... YouTube för att få tips på hur de tränar med en arm på gymmet till hur dom knäpper sina byxor eller knyter skor med en hand. Så tipsar vi ju och hänvisar dit väldigt mycket... ..fördelar är ju att det blir information direkt då som är lättillgänglig...” - Intervjuperson 1.*

Sociala medier anses av intervjupersonerna som en möjlighet för arbetsterapeuter att *sprida allmän patientinformation* kring exempelvis olika sjukdomar, kring deras verksamhet och vart man kan vända sig samt vad de gör för olika insatser:

*“Ja, sen kanske man skulle, det är en annan sak som jag tänkt på att man- det skulle kunna ligga på nätet som vi kan hänvisa till att titta på vad våran dagvård innehåller och vad det innebär...” - Intervjuperson 2.*

### *Interaktiv*

I denna kategori beskriver intervjupersonernas uppfattningar scenarion där *arbetsterapeuten är aktiv* och integrerar med patienter via sociala medier som ett verktyg för, eller komplement till, rehabilitering, intervjupersonerna ger alltså uttryck för användning av sociala medier i interaktiv mening, något i motsats till den icke-interaktiva kategorin. Intervjupersonerna presenterar olika idéer kring vilken potential sociala medier har- eller kan ha som verktyg för att stödja patienter som deltar i rehabilitering eller har frågor om sin sjukdom.

En potential som intervjupersonerna ser med sociala medier är som ett medel för *ökad tillgänglighet*, sociala medier skulle alltså kunna vara en arena som arbetsterapeuter skulle kunna vara verksamma på för att bli mer lättillgängliga för patienter och allmänhet än vad de är idag, då sociala medier inte upplevs användas på detta sätt. Intervjupersonerna uppfattar alltså att arbetsterapi eller andra professioner inom hälso och sjukvården skulle kunna vara aktiva på sociala medier i en professionell kapacitet. En intervjuperson beskriver detta som en form av fråga/svars-funktion vilket skulle öka tillgängligheten till råd från arbetsterapeuter:

*“...stötta när det kommer upp om nån frågor eller undrar över nånting vi ändå kan... hjälpa till och förklara var... va, hur man gör och... vilka vägar man ska söka sig.” - Intervjuperson 2.*

Uppfattningen är att stödjande gruppdynamik i samband med en träningsgrupp skulle kunna upprätthållas genom ökad tillgänglighet på sociala medier, där en grupp som träffats fysiskt skulle kunna ha en gemensam, sluten chattgrupp där man skulle kunna ha vidare kontakt med deltagarna och arbetsterapeuten även efter behandlingsperiodens slut, tillgängligheten av arbetsterapeuten såväl som träningsgruppens deltagare på distans skulle således kunna underlätta transitionen från behandling till ett självständigt liv:

*“...om man hela tiden får man hjälp om det är nånting och sen skrivs man ut och ska klara sig själv då. Så den övergången skulle man kunna ha nån sån [chattgrupp]... va ett lite stöd.” - Intervjuperson 2.*

En annan aspekt av hur arbetsterapeuter på ett interaktivt sätt skulle kunna använda sociala medier är som ett *verktyg för att öva sociala färdigheter*, intervjupersonerna uppfattar här att sociala medier skulle kunna vara ett bra verktyg för patienter som lider av särskilda sjukdomar, exempelvis talas om social ångest, att ta del av ett socialt sammanhang men med en distans som inte skulle innebära samma utmaning som ett faktiskt fysiskt möte. Intervjupersonerna talar då om en stegvis anpassning, där man kan använda den distans sociala medier ger till det sociala livet som ett första steg i behandlingen:

*“...kan va ett jättebra sätt att liksom börja på, speciellt om man har social ångest eller har problem att träffa andra personer eller inte kan va sig själv eller liksom uttrycka sig eller... Om man har någon form av lite lägre funktionsnivå när det gäller just såna saker som att uttrycka sig eller prata, eller att man inte känner sig nöjd med hur man ser ut eller liknande så kan man liksom gömma sig samtidigt som man visar hela sig.” - Intervjuperson 6.*

Intervjupersonerna uppfattar denna aspekt vidare som att sociala medier kunde vara ett bra verktyg även för arbetsterapeuter själva, där man kan få tillfälle att öva på sitt eget bemötande. Exempel som tas upp är videosamtal där arbetsterapeuten samtidigt som man samtalar med en patient kan se sig själva på skärmen och reflektera över hur man beter sig avseende användande av kroppsspråk och uttryck i förhållande till patienten, uppfattningen är alltså att sociala medier skulle kunna fungera som ett verktyg inte bara för patienten utan också för utveckling eller förfining av den professionella förmågan hos arbetsterapeuten att hantera möten med patienter:

*“Man kanske kan ehm... jamen träna sig egentligen asså socialt, också över video och så asså bara för att se okej- och där tänker jag att vi ser ju- eller man ser ju sig själv också!” - Intervjuperson 5.*

### *Kan vara problematiskt*

Denna kategori utgörs av intervjupersonernas uppfattningar av problem och/eller etiska frågeställningar som kan uppstå vid användandet av sociala medier inom rehabilitering. Oavsett vilken verksamhet intervjupersonerna arbetar inom, eller om de uppfattar användningen av sociala medier icke interaktivt eller interaktivt, så uttrycker de olika risker och svårigheter som kan förekomma i samband med att använda sociala medier inom rehabilitering. *Kontroll över patientsäkerhet och sekretess* över internet lyftes frekvent som en eventuell problematik:

*“Man får ju hålla sig väldigt... ehm, aldrig gå in på individnivå... på nåt sätt så nån förstår att det är DEN personen jag syftar på, vi har ju tystnadsplikt...” - Intervjuperson 2.*

Intervjupersonerna poängterade också problematiken kring patientsäkerhet och legitimering av att det är en arbetsterapeut som verkar på sociala medier, att arbetsterapeuten är där i sin yrkesroll och inte som privatperson.

Intervjupersonerna uttrycker också tankar kring *fördelningen av arbetsuppgifter*,

ansvar och tiden som behöver läggas på att arbeta med sociala medier inom rehabilitering. Man anser att det kan ge upphov till en ny arbetsuppgift och nya ansvarsområden:

*“...nackdelen är väl att det ta- det tar ju tid och det måste vara nån som är ansvarig för det ska ju uppdateras man vill att- det ska ju ändå vara á jour liksom...” - Intervjuperson 1.*

Risken för *social isolering* lyfts som ett problem, där personer som kanske redan har svårt för att komma ut och träffa människor riskerar att bli inaktiva och endast sitta hemma till följd av att de dras in i och spenderar hela sin tid på sociala medier:

*...men däremot så kan det innebära att personen ifråga BARA sköter social kontakt via sociala medier och därmed inte kommer ut och får nån typ av fysisk liksom kommunikation eller sitta o träffa nån annan människa, och det kan ju begränsa väldigt mycket... ..och då lever man ju lite i en liksom, i en parallell verklighet för man missar det som händer precis utanför fönstret...” - Intervjuperson 6.*

Intervjupersonerna beskriver också svårigheter med att hantera användningen av sociala medier inom rehabilitering i förhållande till vad patienter gör på dem, samt hur mycket tid man spenderar på dem, och om man som yrkesprofession har rätt att limitera en persons användande och därmed limitera deras *rätt till meningsfulla aktiviteter* om man upplever att det kan vara skadligt för patienten, trots att patienten själv ser det som en meningsfull aktivitet.

*“...här blir det ju nånting ska jag... gå in och liksom... limitera vad personen gör på sociala medier? Det e ju liksom upp till personen ifråga från början! Ehm och HUR ska man kunna kontrollera det, och eftersom det är så pass nytt så finns det ju ingen riktlinjer kring detta, så det blir ju en jävla balansgång att gå på där...” - Intervjuperson 6.*

Intervjupersonerna talar också om problematik kring det rent praktiska i att använda sociala medier inom rehabilitering, speciellt i samband med psykisk ohälsa och/eller olika typer av funktionsnedsättning. De lyfter problematik kring att sociala medier ofta är väldigt textbaserade, där människor med läs och skrivsvårigheter kan uppleva begränsningar. De pratar också om kulturen som ett visst problem: subtila regler om hur man använder och framställer sig på sociala medier, och hur det kan påverka människors självbild och vardag, särskilt för utsatta grupper.

*“Det kan vara svårt att hantera sociala medier om man har en intellektuell funktionsnedsättning att man har svårt att förstå vad e skämt, vad e skoj... va... e någon dum mot mig nu eller e detta roligt... man kan ha svårt att hänga med i jargong, det kan också va svårt att veta hur... mycket man lämnar ut när man e ute där, alltså det e ju väldigt mycket koder i dom här sammanhangen...” - Intervjuperson 3.*

Intervjupersonerna uttrycker detta som ett problem i förhållande till de sociala koder som figurerar på sociala medier. Man uttryckte också frågor kring direkta konsekvenser av vissa



patienters agerande på sociala medier, och lyfte potentiella faror för exempelvis patienter med psykisk ohälsa eftersom de under ett skov skulle kunna blottlägga mycket på sociala medier som de kanske inte vill stå för när de är förbättrade, och att de därigenom riskerar att förstöra sociala kontakter.

### *Vardagsaktivitet som behöver beaktas*

Intervjupersonerna ger på olika sätt uttryck för en syn på sociala medier som något nytt eller progredierande i samhället, en aktivitet som blivit en stor del av många människors vardag. De uttrycker här åsikter om sociala medier inom rehabilitering som bygger på två huvudsakliga aspekter: det första var en mer explicit arbetsterapeutisk syn på *sociala medier som vardagsaktivitet*. Den andra aspekten kommer till uttryck genom en underliggande kritik av arbetsterapeutisk praxis där man anser att arbetsterapin i praktiken *måste hänga med*. Man anser att arbetsterapeuter måste hålla sig á jour med hur aktiviteter och aktivitetsmönster förändras i samhället, om professionen vill upprätthålla sin relevans som vardagslivsexperter:

*“Man kan ha väldigt många åsikter om sociala medier och... men jag... tycker nästan inte det är relevant för att det är ändå så som verkligheten ser ut idag och det är så som människor umgås idag. [...] det finns ju många som säger att jag har inte detta och jag har inte det där och jag väljer att inte använda det här, visst men då måste man antingen va extremt kompetent och använda andra sätt i livet för att kompensera om man då väljer bort det så måste man ju va så kompetent att man vet vart man ska ta del av det här på nåt annat sätt...” - Intervjuperson 3.*

Intervjupersonerna uppfattar att sociala medier utgör en vardagsaktivitet; att sociala medier har intagit en funktion i samhället som alla i praktiken behöver för att vara delaktiga i flera olika sammanhang. Uppfattningen är att dom som väljer bort sociala medier utgör ett undantag i dagens samhälle och förmågan att göra det frivilligt är förbehållet de människor som har tillräcklig funktion eller kompetens att göra det. En syn uttrycks på att många människor kan bli ofrivilligt utestängda från denna numera samhällsviktiga funktion. Något som uppfattas av intervjupersonerna som en naturlig uppgift för arbetsterapeuter att arbeta med:

*“Ehm, så det beror väl på vad man har för- för inriktning på sin, sitt yrke gissar jag då va, för annars tänker jag spontant att det är arbetsterapeuter som är naturligt en del av att ta hand om det för att det handlar om vardagsaktiviteter.” - Intervjuperson 6.*

Genom denna grundläggande syn på sociala medier och dess relation till arbetsterapi och rehabilitering uttrycker intervjudeltagarna en kritik av hur arbetsterapin inte följt med i utvecklingen av aktiviteter i samhället, att *professionen måste hänga med*. Vidare uttrycker intervjupersonerna att trots att arbetsterapi inte har hängt med i utvecklingen så är sociala medier en naturlig del av arbetsterapi, vare sig vi vill eller inte: *”Vi är skyldiga att tillgodose personer kan använda dom arenorna i samhället som ingår... i det dagliga livet och det måste vi accept... att uppdatera hela tiden: vad är normal samhällssamvaro idag? Det ä ju det vi jobbar med. Vi måste va på dom arenorna, ju.” - Intervjuperson 3.*

## Diskussion

### *Resultatdiskussion*

Resultatet utkristalliserades sig i form av fyra kategorier som visar på en bredd av olika uppfattningar mellan intervjupersonerna om sociala medier i sig, samt användandet av det i samband med rehabilitering. Dessa fyra skilda kategorier utgör en sammanställning av liknande svar från intervjudeltagarna och bildar tillsammans en helhetsbild av hur fenomenet uppfattas. Det fanns både rent positiva uppfattningar där intervjupersonerna pratade om sociala medier som en plattform med möjligheter för sociala kontakter, tips och information, medan andra uppfattningar var klivna och fokuserade mer kring den ytliga och självhävdande kultur som kan förekomma på sociala medier. Intervjupersonerna pratade om en stress bland patienter att hela tiden hålla sig uppdaterad eller visa upp sig som påföljd, samt risken att spendera för mycket tid på sociala medier och därmed bli isolerad utan kontakt med människor i den "verkliga" världen. En annan reflekterande grundinställning förhöll sig mer neutral till sociala medier, utan att lägga varken positiv eller negativ värdering i sina uppfattningar, utan istället se det som en del av hur samhället faktiskt ser ut och som en del av vardagsaktiviteter. Intervjudeltagarna uppfattade att sociala medier fungerar som ett verktyg för social delaktighet, möjlighet att ge uttryck för sin egen kreativitet eller som ett rent tidsfördriv. Resultatet kan återkopplas till Wilcocks (5) analys av aktiviteters inneboende potential genom doing, being, belonging, becoming, då sociala medier uppfattas av intervjupersonerna som bidragande till välmående genom görande i sig (doing), att det som rent tidsfördriv kan innebära en paus i vardagen (being), att det är bidragande till gruppdynamik och en känsla av att vara en del av samhället (belonging), samt potentiellt bidragande till en känsla av personlig utveckling i den meningen att man kan bli bra på att använda sociala medier, och/eller öka sina sociala förmåga i stort (becoming). Intervjupersonerna lyfte emellertid också farorna utifrån detta, man kan ångra inlägg eller på andra sätt uppleva bakslag genom sociala medier. Uppfattningarna pekar alltså på att sociala medier är att betrakta som en vardagsaktivitet som har alla förutsättningar att utgöra ett verktyg för att främja god hälsa (5), att arbeta med sociala medier innebär också att förhindra de eventuella ohälsosamma effekterna av sociala medier, så som social isolering eller överanvändning som skulle kunna leda till rubbad aktivitetsbalans (5). Eftersom intervjudeltagarna uppfattade sociala medier som något som utgör en mycket stor del av många människors vardag borde sociala medier vara av ändå vidare intresse för arbetsterapeuter än vad det är idag. Hur det kan gå till, och vad som behövs för att implementera sociala medier inom rehabilitering råder det emellertid olika åsikter om, som dels tydliggörs av kategorierna som presenteras i resultatet i denna studie.

Intervjupersonernas grundinställningar till sociala medier, deras egna erfarenheter och kunskap om sociala medier, samt det fält de arbetar inom tycks färga deras syn på potential respektive problem med sociala medier inom rehabilitering och huruvida det är något arbetsterapeuter bör arbeta med eller ej. Att samtliga intervjupersoner var kvinnor kan möjligtvis ytterligare ha färgat resultatet, alternativt kunde fler perspektiv insamlats med en större variation avseende kön. I ett kvinnodominerat fält kan deltagarna däremot ses som representativa för professionen i stort. Tydligt var att intervjupersonerna kunde se möjligheter

med att inkludera sociala medier inom rehabilitering, om än på olika sätt beroende på om arbetsterapeuten skulle vara en aktiv deltagare i rehabiliteringen genom sociala medier eller ej. Det fanns också en distinktion mellan intervjupersonerna, där en del av intervjupersonerna lyfte fler etiska frågeställningar kring hurvida man får och bör begränsa människor att använda sociala medier om de exempelvis under ett skov av psykisk ohälsa riskerar att fara illa genom att förstöra sociala band eller ångra inlägg de gjort i efterhand. En del såg möjligheter för sociala medier att fungera mer som ett slags komplement genom information och gruppstöd, men var samtidigt av uppfattningen att det kan vara begränsande då vissa rehabiliterande aktiviteter kräver att man fysiskt är på plats. Vilken typ av interventioner man var van att arbeta med här verkade vara av betydelse, där vissa verksamheter enbart arbetade med kompensande insatser, medan andra arbetade bredare med både utbildning, aktivitetsträning och kompensation.

Författarnas analys av de interventioner som presenterades som exempel på användningen av sociala medier i föreliggande studies resultat, hade sitt ursprung i den arbetsterapeutiska teoretiska referensramen Model of Human Occupation (MOHO) (6) och processmodellen Occupational Therapy Intervention Process Model (OTIPM) (7). Genom att använda oss av MOHO kan vi förstå människan som aktiv varelse och genom OTIPM kan vi skapa en tydligare bild av hur interventioner kan utformas med sociala medier.

Uppfattningen av sociala medier som ett verktyg med potential för social integrering, informationsspridning, kompensation torde göra det till ett bra verktyg att integrera i en arbetsterapeutisk arbetsprocess. Eftersom interventionerna genom OTIPM skall formeras efter patientens behov och förutsättningar (7), och sett till att sociala medier i ökande grad är något som många patienter potentiellt är villiga, vana och kompetenta att arbeta med i en rehabiliteringssituation (6) borde sociala medier beaktas. Vilka verktyg arbetsterapeuten anser sig ha till sitt förfogande avgör hur individuella arbetsterapeuters interventioner utformas. Därför är det av vikt att granska sociala medier med arbetsterapeutiska glasögon (5,6,7), som gjorts i föreliggande studie. Man kan då som arbetsterapeut få en ökad insikt om sociala mediernas potential; att det utgör en vardagsaktivitet och att det är ett verktyg som arbetsterapeuter (enligt de uppfattningar som presenterats i föreliggande studie) borde kunna arbeta med. Ökad insikt om sociala medier som vardagsaktivitet verkar därför vara en huvudsaklig förutsättning för att integrera sociala medier i arbetsterapeutisk praxis. Intervjupersonerna problematiserade emellertid kring detta. Särskilt vilka praktiska hänsyn som kan tänkas föreligga när det kommer till att använda sig av sociala medier.

Det var tydligt att intervjupersonerna kunde se risker eller eventuella problem med att använda sociala medier inom rehabilitering, däremot förhöll sig intervjupersonerna olika till dessa problem. Vissa uppfattningar utmynnade i att många aktiviteter alltid medför någon form av risk, men att det ändå är något man måste kunna arbeta med och lyfta tillsammans med patienten då man har åsikten att det är en såpass stor del av människors vardag. Detta kan knytas till det Townsend (16) skriver i "Enabling occupation" där man med synen som aktivitetsbaserad arbetsterapeut söker att möjliggöra aktivitet för en individ, oavsett sjukdom eller funktionsnedsättning, om en aktivitet i dagliga livet på något sätt har blivit problematisk (16). Andra intervjupersoner såg sociala medier mer som en privat aktivitet som inte nödvändigtvis angår professionen såvida det inte är något som patienten själv driver och vill arbeta med. Resultatet visar på att arbetsterapeuter kan se potential med sociala medier som

verktyg eller komplement till rehabilitering, men eftersom fenomenet uppfattas som förhållandevis nytt och obeprövat inom arbetet som yrkesverksam arbetsterapeut lämnar det samtidigt en del gap och obesvarade frågor. Resultatet kunde även bekräfta flera av de antaganden som gjordes om sociala medier inom rehabilitering i de tidigare studier (8, 9, 10, 11) på området som undersöktes föregående denna studie. Där problem och möjligheter som patientsäkerhet och sekretess, användning av sociala medier som verktyg för social träning, en förmodad dominerande klinisk försiktighet för att använda sociala medier och användandet av sociala medier som komplement till träningsgrupp (8, 9, 10), var exempel på sådant som intervjupersonerna i denna studie också gav uttryck för.

Två av kategorierna kan ses som något polariserade och traditionella i fråga om användbarheten av sociala medier, där intervjupersonerna gav uttryck för möjligheten att antingen använda sociala medier som ett interaktivt eller icke-interaktivt verktyg inom rehabilitering. Båda dessa kategorier problematiserade emellertid fenomenet på liknande sätt i fråga om patientsäkerhet och sekretess, där man påpekar svårigheterna för arbetsterapeuten att kontrollera behandlingssituationen på distans och över ett så lättillgängligt medium. Samma förhållande mellan interaktiv och icke-interaktiv gjorde sig gällande angående frågan om arbetsfördelning; man uppfattar sociala medier som ett nytt område att arbeta med vilket skulle kräva extra personal, eventuellt extra avsatt tid från den nuvarande verksamheten för att sköta kontakter via sociala medier.

Den fjärde kategorin "*vardagsaktivitet som behöver beaktas*" utmärkte sig något från de andra på ett intressant sätt. Samtliga intervjupersoner såg i någon mån en utvecklingspotential där de reflekterat olika långt kring fenomenet, där en avgörande skillnad var om man uppfattade sociala medier som en aktivitet som vilken som helst och som något man bör kunna arbeta med, antingen som mål eller medel i rehabiliteringen, eller om man ser det som något valbart som ligger utanför professionens nuvarande ansvarsområde.

### *Metoddiskussion*

Innan datainsamlingsprocessen och materialbearbetningen påbörjades gjordes flera reflektioner gällande författarnas förståelse för arbetsterapi och vad som utgör en meningsfull aktivitet. Detta gjordes med MOHO (6) som teoretisk basis och vidare användes begreppen *doing, being, belonging, becoming* (5), för analysera sociala medier som aktivitet. Processmodellen OTIPM (7) användes för att förstå sociala mediers potentiella funktion i ett praxis-sammanhang. Under arbetets gång har flera reflektioner och upplevelser kommit fram kring förståelsen av fenomenet. Huruvida författarna redan från början haft en odelat positiv, eller negativ/ifrågasättande attityd till fenomenet är därmed svårt att säga. Varje genomförd intervju har inneburit inte bara nytt material till studien, men har också i olika grad påverkat författarnas förståelse kring fenomenet och dess potential, att presentera förståelsen är på grund av detta önskvärt för öppenhet i kvalitativa studier (17).

Då datainsamling och analys av materialet genomförts har därmed frågan uppkommit om hur författarna själva, i intervjusituationen, kunnat påverka och styra samtalsgången och svarens utformning. När det gäller kvalitativa studier i allmänhet kan det vara svårt att gå tillbaka och jämföra reflektioner från tidigare rörande den egna uppfattningen av fenomenet, då allt en forskare tänker potentiellt skulle kunna påverka hur resultatet framställs (17). Författarna av föreliggande studie gjorde dock en reflektion kring sin förståelse och

presenterade den initiala förförståelsen av fenomenet. Författarna ville förstå sociala medier som en aktivitet utifrån ett arbetsterapeutiskt perspektiv, då detta ansågs vara den mest relevanta förförståelse som skulle komma att färga studien. I övrigt har vi säkrat kvalitén i intervjuerna genom konsekvens i utformningen; där intervjumallen med öppna frågor följts genom varje intervju för att säkerställa att svaren blivit jämförbara (17).

I en kvalitativ intervjustudie med fenomenografisk ansats, som vi genomfört, vilar validiteten mycket på att kunna binda resultaten, i meningen de skapade kategorierna och resonemanget bakom dem, till det empiriska materialet (14). Med andra ord att resultatet bygger på vad deltagarna i studien faktiskt har sagt. Detta har presenterats i arbetet genom att understryka varje bildad uppfattnings-kategori med exempel på det intervjumaterial vi utgått ifrån i utformningen av dem. Detta har gjorts konsekvent för varje kategori. Ett annat validitetskrav som är gemensamt för alla vetenskapliga studier är frågan om studiens transparens avseende metod och tillvägagångssätt. Detta krav innebär att metod och tillvägagångssätt presenteras på ett så öppet och förståeligt sätt att en annan forskare skulle kunna genomföra samma typ av studie (14, 17). Ett intressant tillägg inom fenomenografisk analys är att upptäckten och beskrivningen av svars-kategorierna är det som i sig utgör själva upptäckten (13). Två olika forskare kan med lätthet genomföra samma typ av undersökning, med samma metod och av samma material men ändå komma fram till olika upptäckter, man ser olika saker. Man talar därför om att studien bör uppnå en hög intersubjektiv acceptans för de upptäckta kategoriernas existens, detta för att resultaten skall kunna vara användbart i praktiken eller i vidare forskning (14). I denna process anser författarna att det varit till stor nytta att vara flera personer (i det här fallet två författare, med nära stöd från metod-bevandrad handledare) för att diskutera och reflektera kring vilka uppfattningar liknande och olika intervjusvar faktiskt konstituerar. I föreliggande studie har det tvivelsutan bidragit till ett rikare, mer nyanserat resultat, vilket också är den fenomenografiska ansatsens syfte, att visa på variation mellan och inom individer avseende deras respektive uppfattningar om fenomenen.

Att genomföra studien med semistrukturerade intervjuer som tillvägagångssätt under insamlingen av rådatan visade sig vara effektivt för att ge intervjupersonerna utrymme att utveckla och fördjupa sina tankar kring sociala medier inom rehabilitering, förmågan hos författarna att balansera intervjuerna mellan att styra i sådan grad att fokus riktats mot studiens syfte och att låta intervjupersonerna tala öppet var emellertid något varierande, för att skapa goda förutsättningar hölls frågor och följdfrågor så öppna som möjligt.

Intervjuernas genomförande gjordes i praktiken genom en slags kugghjulsprincip, där författarna ansvarade för ledning och transkribering av varannan intervju och den andre förde anteckningar. Detta säkerställde en rättvis arbetsfördelning. Det hade emellertid den möjliga bieffekten att intervjuerna blev något olika i fråga om vilken typ av följdfrågor och intresseområden som kom att fördjupas under intervjuerna, beroende på vem som ansvarade för intervjun. Likaså, och som berörts ytligt ovan, innebar intervjuprocessen i förhållande till författarnas brist på praktisk erfarenhet av genomförandet av semi-strukturerade intervjuer också en lärandeprocess vilket påverkat intervjuernas följsamhet och möjligtvis också intervjupersonernas utrymme att fördjupa och reflektera kring sina upplevelser. I det senare skedet av intervjuprocessen kan detta ha gett upphov till en färgning av intervjuerna från svar på frågor och intresseområden som tagits upp i tidigare intervjuer, samtidigt som intervjuerna

blev mer effektiva och fick ett större flyt och djup genom processens gång, konkret innebär detta att genomförandet av studien inneburit en successiv förfining av metoden, jämte successivt ökad kännedom om de uppfattningar som redan registrerats vilket kan ha färgat resultatet på ett icke optimalt sätt. En motvikt till detta var att upprätthålla den tidigare nämnda konsekvensen i intervjusituationen, där intervjuguiden fick styra alla intervjuer. Ytterligare en faktor som var av relevans för metoden var tidsramen för arbetet. Den totala mängden undersökningsmaterial bestod i slutändan av över 120 sidor transkriberat intervjumaterial. Den fenomenografiska analysens kvalitet är initialt mycket beroende av forskarens möjligheter att bekanta sig med materialet (14). För försäkran om att de mest relevanta svaren utifrån det totala materialet skulle identifieras inom den smala tidsram som författarna haft att förhålla sig till anlades ett antal grundantaganden om var och hur det mest relevanta skulle kunna utrönas. Sjöström (14) talar om att detta kan identifieras genom tre kriterier; pregnans, vilket betyder att intervjupersonen själv uppmärksammar ett visst område som särskilt relevant, frekvens - hur ofta ett visst svar uppkommer, samt positionering, som bygger på tanken att det mest innehållsrika materialet finns i början av längre svar och resonemang. Genom att använda dessa grundantaganden kunde ett innehållsrikt och representativt material gallras ut, avseende materialets omfattning håller författarna emellertid för troligt att en ändå större innehållsrikedom kunnat uppnås om tid funnits att bekanta sig med materialet ändå närmare.

När resultaten genomarbetats har författarna haft att väga kvalitetskriterierna innebördsrikedom och struktur mot varandra. Innebördsrikedom i fenomenografin handlar mycket om att skala bort allmängiltiga beskrivningar och förutfattade meningar och fokusera på att så utförligt som möjligt beskriva uppfattningar som är relevant för det studerade fenomenet i fråga; på det sätt som det faktiskt uppfattas i verkligheten (17). Ett sätt att angripa detta var att vi i intervjusituationen presenterade endast en mycket bred definition av sociala medier, då ett antal intervjudeltagare ställde sig frågande till definitionen av sociala medier. Detta för att i största möjliga mån utröna vad för uppfattning intervjupersonerna faktiskt hade om sociala medier, oberoende av författarnas egna tankar om sociala medier och vad sociala medier ska vara.

Kravet på struktur står i någon mån i motsättning till detta då det handlar om att kunna reducera komplexiteten i resultatet så mycket som möjligt och ge en enhetlig beskrivning av det studerade fenomenets essens (17). Dessa krav har balanserats i föreliggande studie genom att presentera en enhetlig modell och komparativ jämförelse av de olika kategorierna och kategorier som identifierats i materialet, samtidigt som omsorg tagits för att beskriva varje kategori var för sig.

Ett sista kriterium som vi vill diskutera är det pragmatiska kriteriet, detta innebär, i bred mening, att forskningens resultat skall vara användbara i någon typ av praktik eller för annan forskning (17). Det pragmatiska kriteriet inom fenomenografin riktar sig främst mot om man utifrån de beskrivna uppfattningarna kan nå en högre förståelse för fenomenet och dess innehåll. Här kan det vara viktigt att poängtera att fenomenografin i praktiken är komplementär till annan forskning (14). Vårt grundläggande rättfärdigande av studien; att en undersökning av arbetsterapeuters uppfattningar av att använda sociala medier inom rehabilitering var ett nödvändigt tillskott för att lägga en grund för vidare forskning på ämnet, tog hänsyn till just detta kriterium. Den interaktiva modell vi presenterat för hur olika

uppfattningskategorier samverkar med varandra möjliggör en mer enhetlig syn på hur sociala medier inom rehabilitering uppfattas än den vi identifierat i det nuvarande forskningsläget.

### Konklusion

Föreliggande studie visar på en bred variation av arbetsterapeuters uppfattningar av att använda sociala medier inom rehabilitering. Dessa uppfattningar mynnar ut i både potential såväl som problematik och utvecklingsmöjligheter rörande fenomenet. Studien kan förhoppningsvis utgöra ett bidrag till förståelsen av hur arbetsterapeuter uppfattar användandet av sociala medier inom rehabilitering. Resultatet tyder på att vidare forskning krävs för att uppnå ett gemensamt språk kring vad sociala medier kan definieras som, samt fasta riktlinjer kring användandet och på vilka sätt det rent praktiskt kan användas inom rehabilitering, vilket skulle kunna vara ett nästa steg i utvecklingen på området.

## Referenser

1. Chenik M, Juth N, Bolinder G. Tydligare etiska riktlinjer behövs i umgänget på Internet. Sociala medier förändrar relationen mellan patient och vårdgivare. Läkartidningen. 2011;108(13):727-9.
2. NE.se [Internet]. Malmö: Nationalencyklopedin; 2000-. Sociala Medier. [citerad 2019-12-05]. Hämtad från: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/sociala-medier>
3. Hoens AM, Van der loos HF, Miller KJ, Lohse KR, Holsti L, Li LC, et al. Therapist's perception of social media and video game technologies in upper limb rehabilitation. JMIR Serious Games. 2015;3(1):1-14.
4. Keselman A, Tabor D, Grossman L, Das R, Bakken S, Marden S, et al. Behavioral Interventions Using Consumer Information Technology as Tools to Advance Health Equity. AJP. 2019;109(1):79-85.
5. Wilcock AA, Hocking C. An Occupational Perspective of Health. 3 uppl. Thorofare, NJ: SLACK Incorporated; 2015.
6. Kielhofner G. Model of Human Occupation. Teori och tillämpning. Lund: Studentlitteratur; 2012.
7. Fisher AG, Nyman A. OTIPM: en modell för ett professionellt resonemang som främjar bästa praxis i arbetsterapi. 3:dje upplagan. Nacka: FoU-rapport/Förbundet Sveriges arbetsterapeuter; 2011.
8. Larsson E. Promoting social activities and participation among seniors. Exploring and evaluating social and Internet-based occupational therapy interventions. [Doktorsavhandling på Internet]. Umeå: Umeå Universitet; 2016 [citerad 2019-12-05]. Hämtad från: <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:895372/FULLTEXT01.pdf>
9. Hemsley B, Togher L, Brunner M, Palmer S, Dann S. Rehabilitation professionals' views on social media use in traumatic brain injury rehabilitation: gatekeepers to participation. Tandfonline. 2019;7:1-10
10. Bennett M, Reynolds M, Driver S. The social network - using social media to support individuals with traumatic brain injury participating in a pilot study weight-loss program. Brain inj. 2018;32(12):1450-4.



11. Brinjath B, Antinoiades J, Protheroe J, Mathani KR. Do Web-based Mental Health Literacy Interventions Improve the Mental Health Literacy of Adult Consumers? Results From a Systematic Review. *J Med Internet Res.* 2016;18(6).
12. Henricson M. Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad. Lund: Studentlitteratur; 2017.
13. Marton F. Phenomenography - Describing conceptions of the world around us. *Instructional Science.* 1981;10(2):177-200.
14. Sjöström B, Dahlgren LO. Applying phenomenography in nursing research. *J Adv Nurs.* 2002;40(3):339-45.
15. Åkerlind GS. Variation and commonality in phenomenographic research methods, *Higher Educ Res & Dev,* 2005;24(4):321-334.
16. Townsend EA, Polatajko HJ (red). Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE; 2007.
17. Larsson S. "Om kvalitet i kvalitativa studier". *Nordisk Pedagogik.* 2005; 25(1): s. 16-35.